RADNICI I RADNIČKA PRAVA

Ova brošura nastala je kao rezultat suradnje radnika i studenata.

"Socijalno partnerstvo" i "socijalni dijalog"

Pojmovi "socijalno partnerstvo" i "socijalni dijalog", koji se neprestano zazivaju, imaju bitnu ulogu u stvaranju prividne slike suvremenog društva. Njima se radnike, unatoč stvarnosti koja je očito drugačija, pokušava uvjeriti u to da su radnici tobože ravnopravni partneri s poslodavcima, da oni rade zajedno u svrhu obostrane koristi te da su u gotovo pa prijateljskom odnosu. "Dijalog" se pak predstavlja kao razuman način komunikacije radnika i vlasnika/uprave te sredstvo kojim se sve treba rješavati. "Socijalni dijalog" se stoga stavlja u oštru suprotnost s "pretjeranim" i "nepotrebnim" postupcima kao što su štrajkovi, prosvjedi i drugi tipovi izravne radničke pobune u borbi za svoja prava. Ono što se pod "dijalogom" zapravo podrazumijeva su beskonačni razgovori i pregovori radničkih predstavnika s upravom/vlasnicima, koji često služe samo tome da sve ostane više-manje kako je i bilo.

No stvarnost je drugačija, bez obzira na to u što nas pokušavali uvjeriti poslodavci, vlast i mediji. Radnici i poslodavci jednostavno nemaju iste interese. Poslodavcu je u interesu da radnik ima što manju plaću, da radi na određeno (i samim time ima puno manja prava), da mu ne plaća prekovremeno i razne doprinose itd. Poslodavci i tajkuni uvijek idu za tim da radnika što više stisnu i da iz njega izvuku što više profita, bilo to zakonito ili nezakonito. Pritom nije bitno kakvi su pojedini vlasnici/poslodavci/tajkuni kao osobe – jesu li oni dobri ili loši, pristojni ili bahati, pohlepni ili ne. Bez obzira na to kakvi su oni kao osobe, da bi se bavili poslom kojim se bave, oni moraju težiti stvaranju profita. A do profita kojemu teže poslodavci mogu doći samo nauštrb radnika. Bez razlike između onoga što radnicima plaćaju za njihov rad i onoga što na tržištu dobiju za robu koju ti isti radnici proizvode, za poslodavce nema profita. Profit je upravo ta razlika. On je osnovni motiv ulaganja svakog poslodavca, neovisno o tome je li riječ o proizvodnji čelika, automobila ili uredskog pribora. Težiti povećanju profita za poslodavca znači povećati razliku između tržišne cijene robe koju prodaje i onoga što radnicima za njihov rad plaća. Sirovine i strojevi koje poslodavac "osigurava" za proizvodnju ne mogu biti izvor profita jer ih poslodavac u pravilu i sam mora kupiti po tržišnoj cijeni da bi uopće mogao pokrenuti proizvodnju. U gotovom proizvodu koji se prodaje, vrijednost početnih sirovina se ne mijenja. Ono što čini razliku između vrijednosti neobrađene sirovine i gotovog proizvoda je vrijednost uloženog rada radnika. Da ga poslodavac plaća po njegovoj punoj vrijednosti, ostala bi mu samo točna vrijednost sirovina koje je i platio. Profita dakle ne bi bilo, pa time ni motivacije za proizvodnju. Poslodavci ne profitiraju od tuđeg rada zato što su zli po prirodi, nego zato što je sustav takav: ako oni to neće činiti, zamijenit će ih drugi koji hoće. Oni koji u tome odbijaju sudjelovati na kraju će pod pritiskom konkurencije propasti. Stoga je bitno shvatiti da svaki poslodavac kada dospije u dilemu između dobrobiti radnika i potrage za profitom mora raditi protiv interesa svojih radnika. Činit će to koliko god je moguće, a to znači – koliko god mu to sami radnici dopuste. Kada to neki poslodavac ne bi radio, ne bi bio to što jest i ne bi se mogao baviti time

čime se bavi. Radnik koji to ne shvaća, ne može se uspješno boriti za svoje interese i za svoja prava.

Radnici, s druge strane, imaju potpuno suprotne interese – dobru plaću, siguran posao, sigurno preživljavanje za sebe i za svoju obitelj, dobre uvjete na poslu, radna i socijalna prava itd. Koliko god se ta suštinska suprotnost i suprotstavljenost interesa radnika i poslodavaca pokušavala prikriti zavaravajućim pojmovima kao što su "socijalno partnerstvo", ona je ipak tu. Vlasnici imaju samo jedan interes – profit. Priče o socijalnoj osjetljivosti poslodavaca i brizi za radnike služe tome da se taj interes prikrije. Priča o dobronamjernosti poslodavca za cilj ima obuzdati radnike i spriječiti ih u organiziranoj borbi za svoje interese. Svaki poslodavac zna da borba radnika za svoje interese direktno ugrožava njegove interese. Čak i ako se radnici u trenucima dobrog poslovanja mogu izboriti za neke ustupke i povlastice, sve će se to okrenuti na prvi znak krize i lošijeg poslovanja (a krize, recesije i zastoji u proizvodnji su neizbježni i neprestano se i iznova događaju). U trenucima krize poslodavci (i državna vlast koja ih podržava) brinu se za sebe, a ne za radnike. Težinu i teret svake krize poslodavci će uvijek pokušati prebaciti na radnike. A to hoće reći – na one koji su za krizu najmanje odgovorni, ali su po svom materijalnom položaju i društvenoj moći najranjiviji. Radnici ne mogu očekivati da će svoja prava dobiti ako samo šute i nadaju se dobronamjernosti poslodavaca i državnih vlasti. Tko se za svoja prava ne bori, neće ih ni imati. Da bi se za svoja prava mogli uspješno boriti, radnici moraju biti spremni i sposobni realno sagledati svoj položaj u društvu koje podržava njihovu podređenost interesima poslodavaca i stvara uvjete za njihovo izrabljivanje. Važan preduvjet za sagledavanje vlastite situacije je biti svjestan smisla fraza poput "socijalnog partnerstva", što se njima želi postoći, i čijim interesima služe. A to nikako nisu interesi radne većine.

Sindikati

Sindikati su tradicionalni zastupnici radničkih prava, organizacije koja okupljaju radnike, pregovaraju u njihovo ime, organiziraju prosvjede itd. Po zakonu svi radnici imaju pravo stupiti u sindikat ili osnovati ga, no svima je poznato da u mnogim poduzećima to radnicima, premda je tako nešto protuzakonito, nije dopušteno. Svim njihovim slabostima unatoč, sindikate, sindikalno organiziranje i sindikalne akcije ne treba unaprijed odbacivati. Posve je jasno da su mnogi sindikalisti korumpirani, da su zadovoljni svojim položajima i svojim povlaštenim plaćama i da zapravo nisu spremni na veće promjene u korist radnika. Otvorena i dosljedna borba za promjene za mnoge bi sindikaliste značila riskirati stečene privilegije koje idu uz njihove funkcije. Međutim, nije problem samo u kukavičluku ili korumpiranosti. Mnogi sindikalci, čini se, zapravo ne razumiju koji su pravi radnički interesi. To se, primjerice, jasno vidi kada sindikati iznose iste prijedloge za poboljšanje gospodarstva koje ističe i Hrvatska udruga poslodavaca. Posve je sigurno da nešto nije u redu kada se sindikalisti, kao predstavnici radnika, zalažu za iste one stvari za koje se zalažu i poslodavci, čiji su

interesi posve suprotni radničkim interesima. Poslodavci koji traže "fleksibilnije" zakonodavstvo o radu, zapravo traže način da smanje pravnu zaštitu radnika i tako ih – pod prijetnjom lakog otkaza – prisile na podvrgavanje zaoštrenom izrabljivanju, koje može ići od neplaćenog prekovremenog rada do ukidanja godišnjeg odmora itd. Isto tako, kada traže porezno rasterećenje i smanjenje doprinosa poput mirovinskog i zdravstvenog za radnike koje upošljavaju, poslodavci gledaju svoj kratkoročni financijski interes. Time međutim direktno štete državnom proračunu, iz kojega se financira cijeli niz neophodnih socijalnih usluga koje su stečene kroz duga razdoblja socijalnih borbi. Ako popusti pritisku, država dospijeva u položaj da "odjednom" više nema novaca za kvalitetno zdravstveno osiguranje ili obrazovanje za sve. Od ukidanja tih oblika socijalne zaštite bez kojih je opće blagostanje nezamislivo, najviše pate radnici, a ne bogate manjine u čiju korist se porezna rasterećenja uvode. Sindikati koji misle da se za svoje članove bore tako da podupiru takve zahtjeve poslodavaca, rade protiv interesa radnika – bili oni toga svjesni ili ne.

Kao što smo rekli, razlozi za takvu ulogu sindikata ne svode se nužno na korumpiranost. Razlog može biti i taj da su sindikalne vođe povjerovale u priče o "socijalnom dijalogu/partnerstvu", koje nam se svima preko medija neprestano nameću. Pristanak na tumačenje odnosa radnika i poslodavaca kao ravnopravnih "socijalnih partnera" skriva stvarne društvene odnose i sprječava radnike da se za svoje interese bore. Kada sindikati ne izvršavaju ulogu zastupnika interesa radnika, nužno je da se sami radnici pokrenu – bilo s ciljem utjecaja na sindikalna vodstva, bilo mimo sindikata kao oblika organizacije. U protivnome – u slučaju da radnički pristisak izostane – olakšava se poslodavcima da ulaze u za njih povoljne aranžmane s političkim strukturama. Poslodavci imaju financijsku moć podupirati političke kandidate od kojih onda očekuju zakonodavne ustupke. Bez pritiska odozdo, od strane radnika, političkim elitama se olakšava pristanak na takve, za njih itekako primamljive, prešutne dogovore. Slično je i sa sindikalnim čelnicima. Što su radnici pasivniji, to je veća vjerojatnost da će se donositi odluke na njihovu štetu.

Još jedna važna negativna značajka sindikata je njihova stroga hijerarhija. Ljudi na visokim položajima u njima često su u prilici o važnim pitanjima praktički sami odlučivati, bez utjecaja šireg članstva. Nedostatak demokratske kontrole većine članova nad čelništvom sindikata olakšava moguću korupciju. A pored toga omogućava i da dođe do situacije da sindikati sprječavaju radničke akcije i borbu za njihova prava, umjesto da ih predvode. Ako vođe sindikata odluče da akcija ili prosvjeda neće biti, njih u pravilu neće biti. Osim u doista iznimnim situacijama kada radnicima voda dođe do grla.

Ipak, u organiziciji konkretnih radničkih akcija, ne treba unaprijed odbacivati sindikate i njihovu moguću pomoć. Sindikate treba iskoristiti koliko god se može (primjerice za materijalne troškove, za pomoć u konkretnoj organizaciji prosvjeda, za dobivanje kontakata, za prostore za sastanke, tiskanje letaka i plakata itd.). Međutim, pritom uvijek treba voditi računa o tome da sindikalne strukture ne počnu ometati ili

sabotirati planirane radničke akcije. Treba spriječiti sindikalne vođe da nameću svoje pomirljive i umirujuće ideje radnicima i da sami donose odluke u ime svih. Ključno je da o svim akcijama, potezima i zahtjevima radnika odlučuju upravo sami radnici, a ne pojedini sindikalni birokrati. Prilikom organiziranja pojedinih radničkih akcija, dakle, ne treba unaprijed odbijati eventualnu pomoć koja se od sindikata može dobiti, ali se treba čuvati toga da se sva inicijativa prepusti sindikatima u uvjerenju da će oni učiniti za njih sve što se može učiniti. U najvećem su broju slučajeva dometi sindikalnih akcija nažalost prilično skromni. Snaga mase radnika koja se pokrene neusporedivo je veća od snage nekoliko sindikalnih birokrata koji će pokušati pregovarati s upravom/vlasnicima ili državom.

"Lijenost" radnika

Svi smo svjedoci toga da se kroz medije (koji su u vlasništvu privatnog kapitala ili državne vlasti koja je sklona privatnom kapitalu) neprestano plasiraju tvrdnje da su radnici lijeni, da premalo rade, da su neproduktivni, da su stalno na bolovanju, da imaju i dobre plaće koliko rade, da i predobro žive itd. Pritom se vrlo malo govori o tome koliko je ljudi nezaposleno, koliko ljudi radi za minimalac i jedva preživljava, koliko ljudi radi na određeno i može u svakom trenu dobiti otkaz, koliko ljudi radi u praktički ropskim uvjetima, koliko ljudi radi prekovremeno i vikendima bez nadoplate, koliko ljudi radi čak i bez plaće ili je prisiljeno čekati na isplatu mjesecima. Nije sporno da postoje i ne toliko marljivi radnici ili da katkad ljudi odu na bolovanje iako zapravo nisu bolesni (premda se postavlja pitanje zašto bi se npr. radnici koje poslodavci iskorištavaju i ne plaćaju im prekovremene uopće trsili biti marljivi). No to su u velikoj mjeri iznimni i nebitni slučajevi koji nemaju nikakve veze s problemima gospodarstva u cjelini niti se uopće mogu izbliza mjeriti s primjerima posve očitih kršenja radničkih prava koje smo već naveli, a koji se u javnosti vrlo rijetko spominje. Vlast i kapital se koriste medijskim kampanjama i iskrivljenim statistikama o radničkoj "lijenosti" da bi ih uvjerili da su si sami krivi za svoju situaciju i da bi ih pripremili na dodatna kresanja radničkih prava i plaća. Iza medijskih napisa o "lijenosti" radnika stoje vrlo konkretni materijalni interesi koje treba prozreti. Takvi natpisi su dio ideološkog i psihološkog rata koji treba ubiti borbenost izrabljivanih i iskorištavanih. U slučaju da se radnici ipak pokrenu, ovakve kampanje trebaju osigurati to da im javnost ne bude naklonjena. To je opasnost koje treba biti svjestan, ali to nije razlog da se zbog nje unaprijed odustane. Katkad je dovoljno znati kako i zašto će druga strana reagirati da bi se oduzeo veći dio snage takvim kampanjama ocrnjivanja. Važno ih je i u istupima koji prate radničke akcije prokazati kao ono što jesu: propagandne kampanje u korist kapitalističke manjine.

Direktna akcija i radnička samoorganizacija

Prva stvar koje radnici trebaju biti svjesni ako se odluče boriti za svoja prava, jest to da su njihovi interesi suprotni interesima vlasnika/poslodavaca. Nažalost, i državne vlasti su u pravilu sklone zamijeniti javni interes interesima kapitala. Već zbog toga borba za prava često znači i borbu s različitim državnim organima. Druga stvar koja se ne smije zaboraviti je da se radnici imaju pravo sami organizirati. Nitko radnicima ne može oduzeti pravo na štrajk, pravo na prosvjed, pravo na obustavu i blokadu proizvodnje. A to uključuje i pravo na preuzimanje tvornica, pravo na blokadu i prosvjed unutar državnih institucija i pravo da se brane i reagiraju ako ih netko pokuša spriječiti u borbi za svoja prava. Jer država i društvo nisu država i društvo tajkuna i političara, nego država i društvo svih nas – i radnika i seljaka i umirovljenika i nezaposlenih itd. Radnici se stoga imaju pravo boriti za svoja prava, za prava svoje djece i, u konačnici, za prava cijeloga društva – jer oni to društvo zapravo i jesu. Interesi šačice političara i tajkuna se ne smiju izjednačavati s interesima čitavoga društva. Treba također znati da radnici svoje interese neće izboriti tako što će njihovi predstavnici "uvjeriti" upravu/vlasnike/tajkune u "pravu stvar". Nema "prave stvari" koja bi bila takva i za radnike i za poslodavce, s obzirom na to da oni imaju suprotstavljene interese. Stoga se ciljevi radnika neće postići "argumentiranjem" i "objašnjavanjem" na pregovorima i sastancima koji često služe za umrtvljavanje radničke borbe. Rezultati će se postići samo tako da se radničkom akcijom tajkuni i vlast dovoljno stisnu sve dok ne popuste i udovolje postavljenim zahtjevima. Treba još reći da je vrlo bitno kakva se akcija radi. Već smo neke od mogućih akcija spomenuli (prosvjedi, štrajk, preuzimanje tvornice, blokade ministarstava i drugih institucija itd.), no neke akcije koje radnici znaju poduzimati i nisu pretjerano produktivne. Jedna od tih neproduktivnih metoda je svakako štrajk glađu. Ta je metoda, osim što je iznimno opasna za same radnike i što šteti upravo njima samima, lako postaje ponižavajuća jer se zadovoljava iskazivanjem nemoći radnika, što onda omogućava poslodavcima i vlasti da odigraju ulogu dobrih samarićana i spasilaca. Poželjnija taktika je uvijek ona koja radnike ne stavlja u tako pasivan i ranjiv položaj. Borba za prava nije isto što i traženje milostinje (od nekoga tko je ionako ne bi udijelio). Zato je treba voditi njoj primjerenim sredstvima: odlučno i aktivno.

Jedna od najbitnijih stvari kod organizacije različitih akcija, bilo da je riječ o manjim akcijama kao što su prosvjedi ili o velikim akcijama kao što je preuzimanje tvornice, jest to da se akcija organizira demokratski, tako da radnici sami odluče žele li ići u akciju, kakvu akciju žele poduzeti i kakve zahtjeve će imati. Bitno je da zahtjevi budu od općega interesa, tj. da iza njih mogu stati svi, ili gotovo svi, članovi radničke zajednice. Samo tako se može poduzeti uspješna akcija. Važno je i to da svi radnici dijele odgovornost u organizaciji akcije i da o njoj sami izravno odlučuju. Jedino se kroz odluku svih zainteresiranih radnika može doći do pravih odgovora i rješenja. Čak i ako su donesene u interesu većine, odluke koje donesi nekoliko povlaštenih vođa nužno većinu stavljaju u pasivan položaj. Odgovornost koju borba podrazumijeva

ne može se prebaciti na druge. Ako ni zbog čega drugoga, zato što se time ohrabruje zlouporaba i otvara mogućnost manipulacije. Za svoja prava se moramo izboriti sami.

Kao uzor radnici mogu uzeti vrlo uspješan studentski način samoorganiziranja – samoorganiziranje kroz plenume. Plenum je skup svih zainteresiranih članova neke radne ili druge zajednice (poduzeća, tvornice, trgovine, hotela, fakulteta, pa i gradske četvrti, sela i sl.). Svaki član takvog kolektiva može doći na plenum, reći što misli, iznijeti svoje prijedloge i glasati. Svi su sudionici plenuma ravnopravni i svatko ima jedan glas te se zajednički raspravlja o svim problemima, mogućim rješenjima i akcijama. Na kraju se većinskim brojem glasova odlučuje što će se poduzeti ako je što potrebno poduzimati. Kroz plenum takva zajednica može izravnodemokratski raspravljati i odlučivati o svemu. Važno je ponoviti da u plenumskom sustavu odlučivanja odlučuju svi zainteresirani. Zainteresirani znači to da se ne može računati na to da će baš svi članovi kolektiva sudjelovati u donošenju svih odluka, ali poanta je u tome da svi na plenum, ako žele, imaju pravo doći i imaju pravo glasati. U plenumskom sustavu odlučivanja nema "vođa" te se tako sprječava mogućnost manipulacije, korupcije i toga da jedan čovjek odlučuje u ime svih. Samo se kroz takav, direktnodemokratski, način organiziranja može izraziti volja svih radnika nekog poduzeća i samo tako se može poduzeti akcija i doći do rješenja iza kojih će stati svi radnici.

Nezaposlenost

Ekonomija se često poistovjećuje s prirodom te se govori o "prirodnim zakonima" ekonomije. Jednako tako se onda u liberalnom kapitalizmu i nezaposlenost smatra "prirodnom" i neizbježnom, kao nešto što mora postojati, kao što postoji gravitacija. No ekonomija je proizvod ljudskog društva, a ekonomska stvarnost ovisi o realnim političkim okolnostima i interesima, a ne o nečemu što je izvan našeg dosega i na što se ne može nikako utjecati. U tom kontekstu treba gledati i na nezaposlenost. Nezaposlenost ne postoji zato što se nju nikako ni u jednom zamislivom ekonomskom sustavu ne može izbjeći. Nezaposlenost je tu zato što opća zaposlenost radno sposobnog stanovništva nije cilj ekonomske politike koja je trenutno na snazi. Iako političke i gospodarske elite dobro znaju da visoka nezaposlenost može biti opasna i po njih, druge se stvari, kao profiti poslodavaca, smatraju puno bitnijima od nezaposlenosti, tim više što su te stvari izravno i povezane jer ciljevi i interesi poslodavaca i nezaposlenih (tj. potencijalnih radnika) nisu isti (vidi dolje). Državi, koja služi kao servis za privatne interese uskoga sloja ekonomsko-političke elite, rješavanje pitanja nezaposlenosti jednostavno nije prioritet iako se ne smije dopustiti da se nezaposlenost previše otme kontroli (što ne isključuje mogućnost da se to ipak dogodi).

Odgovornost za nezaposlenost se pokušava prebaciti na pojedince te se tako otklanja kritika od sustava koji je ustrojen tako da je nezaposlenost u njemu nužna. Tako se onda optužuje pojedince da su previše izbirljivi, da ne žele raditi, da zapravo ni ne traže posao jer su "lijeni", da će svatko, tko doista želi naći posao, posao i naći

itd. No znamo li da u Hrvatskoj ima gotovo 300 000 nezaposlenih, jasno je da su to gluposti. Jednostavno za sve radno sposobne ljude trenutno, zbog ekonomske politike koja je takva kakva jest, nema dovoljno radnih mjesta i svako je objašnjavanje nezaposlenosti osobnom odgovornošću pojedinaca potpuno smiješno.

Druga vrsta pokušaja da se sistemska krivica prebaci na pleća pojedinaca je kada se radnici i nezaposleni optužuju da imaju prevelika očekivanja, da traže i imaju prevelike plaće, da su "nekonkurentni" itd. Dakle, ljude se pokušava natjerati da osjećaju grižnju savjesti zbog toga što tobože imaju prevelike plaće i socijalna prava te se to proglašava navodnim razlogom lošega gospodarskog stanja u državi. Potpuno je nejasno na koji bi nam način trebalo biti bolje ako dobrovoljno pristanemo na smanjivanje svojih prava.

Pokušaji državnih struktura da pokrenu gospodarstvo i smanje nezaposlenost su često smiješni. Oni se svode na planove o smanjivanju poreza ili kamata poduzetnicima i nadanje da će ti poduzetnici onda pokrenuti neke poslove, zaposliti ljude i raditi u korist čitavoga društva. Tako dolazimo do toga da vlast nezaposlenima tobože pomaže tako da pomaže poslodavcima privatnicima, umjesto da sama izravno osigura radna mjesta onima koji posla nemaju. Na kraju se to svede na pomoć onima koji ionako već dovoljno imaju, gospodarskoj eliti, umjesto na pružanje prilike onima kojima je ona zapravo potrebna – nezaposlenima i obespravljenim radnicima.

Treba znati da nezaposlenost ima važnu ulogu u liberalnom kapitalizmu. Postojanje nezaposlenih znači postojanje rezervne armije rada koja u svakom trenutku može "uskočiti" među zaposlene, pokaže li se za time potreba među poslodavcima, i koja ruši cijenu rada zaposlenima (ako ima puno nezaposlenih, poslodavac lako radnicima može njima prijetiti – ako radnici ne pristanu na lošije uvjete, lako će se naći zamjenski radnici). Nezaposlenost, dakle, nije samo nesretna posljedica lošeg sustava, nego i njegov sastavni dio.

Smisao trenutnog gospodarskog sustava nije njegovo funkcioniranje u interesu većine. Njegov smisao je u podilaženju interesima uskog sloja poduzetničke i političke elite, dok se interesi većine stanovništva sustavno zanemaruju. U društvu koje bi se vodilo interesima većine, jedan bi od najvažnijih ciljeva trebalo biti osiguravanje pune zaposlenosti i omogućavanje da se od svog rada dobro živi. Radnici bi trebali imati sigurne poslove i ne strahovati u svakom trenutku hoće li bez njih ostati, a svima koji su između poslova ili još posao nisu dobili treba pružiti zadovoljavajuće osiguranje i pomoć dok posao ne nađu. To je ono što bi i nezaposleni i radnici trebali od društva tražiti i za što bi se trebali svim sredstvima boriti.

Pozitivni primjeri radničkih akcija – slučaj Petrokemije

Iako se u medijima i javnosti često zanemaruju radničke akcije u Hrvatskoj te se smatra da su naši radnici pasivni, zapravo je u Hrvatskoj u usporedbi s drugim bivšim realsocijalističkim zemljama bilo razmjerno puno radikalnih i ozbiljnih prosvjeda i borbe za radnička prava. Tu se posebno ističu slučajevi uspostavljanja tzv. "stožera za obranu kompanija", od kojih je najuspješniji slučaj kutinske Petrokemije, čiji je stožer još uvijek aktivan, i čiji ćemo slučaj ovdje opisati.

1998. je vlast iznijela plan o privatizaciji velike kutinske tvornice umjetnih gnojiva – Petrokemije. Radnici su se Petrokemije, vidjevši što se dogodilo s drugim tvornicama i poduzećima prilikom privatizacije i s obzirom na to da im je bilo stalo do svojih radnih mjesta, do tvornice u kojoj su godinama radili i, u konačnici, do čitavog kutinskoga kraja koji je uz tu tvornicu vezan, odlučili tome usprotiviti i tako je osnovan "Stožer za obranu Petrokemije". Radnici su također naglasili stratešku važnost te tvornice i važnost toga da ona ostane u državnom vlasništvu. Osim toga, Petrokemija je bila vrlo kvalitetna kompanija, jedna od rijetkih takvih koje su tada još ostale u državnom vlasništvu, te nije bilo nikakvog stvarnog razloga da je se privatizira. U kolovozu 1998. organiziran je veliki prosvjed pod parolom "Ne damo Petrokemiju, ne damo Kutinu". 45% svih kutinskih zaposlenih radi upravo u Petrokemiji, a na prosvjedu je od 14 000 stanovnika Kutine bilo njih 10 000. Radnički je stožer preuzeo vođenje i upravljanje kompanijom i organizirao je noćne straže u tvornici. Iako nijednoga dana zapravo nisu bili u štrajku, radnici Petrokemije su, po svojim riječima, "vladali i tvrtkom i gradom". Tvornica je tako konačno bila u rukama onih kojima doista pripada – svojih radnika. Postojali su brojni pritisci na radnike (iz policije, političkog vrha, vojske itd.) da se protest ne održi, no radnici nisu popustili. Stožer je ljeti 1998. djelovao danonoćno 72 dana "kao u vojsci" (mnogi su radnici bivši branitelji). Važno je reći da je akcija imala gotovo jednoglasnu potporu "odozdo" i to je omogućilo njezinu uspješnost. Također, sve bitne odluke su se donosile uz pristanak svih radnika na velikim radničkim skupovima. Stožer je 1998. postigao svoje ciljeve i Petrokemija nije bila privatizirana, a djelovanje je nastavio i dalje. 2002., kada Petrokemija zbog nedostatka plina nije mogla raditi nekoliko mjeseci, Stožer se opet aktivirao i postigao svoje ciljeve nakon akcije u kojoj je kordon policije jedva uspio 2000 radnika Petrokemije spriječiti da blokira autocestu. Zbog daljnjih je problema Stožer opet aktiviran i 2009. godine i dalje se uspješno bori za svoja prava. To je zasad najuspješniji i najsvjetliji primjer radničke borbe u Hrvatskoj od 1990. naovamo.

Privatizacija

Ne postoji dobra i loša privatizacija. Privatizacija je zapravo uvijek legalizirana pljačka. Privatizacijom se ono što pripada svima nama, svim radnicima i svim stanovnicima države, to predaje u ruke privatnim vlasnicima radi njihovih privatnih interesa te oni onda s tim privatiziranim dobrima mogu dalje raditi što god hoće. Kakve su posljedice privatizacije općenito, jasno se može vidjeti u Hrvatskoj. Hrvatska je pred gospodarskim kolapsom među ostalim i zato što nam je privatizacijama kompletna industrija prodana ni za kakve novce ili uništena. "Lijepi" su primjeri privatizacije primjerice upropaštavanje nekoć moćne Plive ili propast tvornice Dalmatinka nova, kao i propast brojnih drugih tvornica i poduzeća u Hrvatskoj. U slučaju da privatizacija ne dovede do uništavanja proizvodnje, onda dovede do toga da profit koji je nekoć išao svima nama danas ide privatnim vlasnicima (kao u slučaju privatiziranih hrvatskih banaka ili Hrvatskog telekoma). Stoga postoji samo jedan razuman radnički odgovor na privatizaciju – glasno i potpuno odbijanje svakog takvog prijedloga.

"Divlji" kapitalizam i kapitalizam

Često se čuje da u Hrvatskoj nema "pravoga" kapitalizma, nego da je kod nas tzv. "divlji" kapitalizam, nekakva "rodijačka", balkanska verzija kapitalizma, različita od "pravoga" kapitalizma kakav je tobože u zapadnim zemljama. No to je zabluda. Iako kapitalizam ima svoje osobitosti u svakoj zemlji, ovaj naš kapitalizam ni po čemu nije manje "pravi" kapitalizam od bilo kojeg drugog kapitalizma. Stoga treba shvatiti da loše posljedice sustava koje osjećamo na svojoj koži nisu posljedice nikakve posebne hrvatske verzije kapitalizma, nego su u svojim dubinskim uzrocima jednostavno posljedice kapitalizma kao takvog.

Nije nikakva tajna da Hrvatska grca u korupciji, međutim pogrešno je misliti da korupcije nema i u inozemstvu (iako se ondje korupcija može ogledati na drugačije načine). Dovoljno je pogledati primjerice susjednu Italiju i njihova premijera Berlusconija. Ili primjerice SAD, gdje se uz velike afere kao što je ona s Enronom, događaju i stvari koje su očita korupcija, iako ih mediji tako neće nazvati – u SAD-u je primjerice uobičajeno da glavni direktori velikih kompanija i banaka prelaze u najviše vladajuće strukture (pa onda daju državne novce upravo za spas svojih bivših kompanija), da bi se nakon toga iz njih opet vratili na te iste pozicije itd. Ne treba uopće ni spominjati da su te iste kompanije najveći donatori i sponzori svih američkih predsjednika, senatora i kongresmena pa ne treba čuditi da oni onda rade u njihovu interesu. Stoga se ne treba zavaravati da je korupcija neka hrvatska osobitost, premda njezina izvedba u pojedinim slučajevima može imati svoje hrvatske posebnosti.

Često se misli da je privatizacijski grabež kakav se dogodio u Hrvatskoj iznimka i da je to nešto što inače tako ne izgleda. No to je također zavaravanje. Privatizacijski proces je tako izgledao, uz manje razlike, u više-manje svim istočnoeuropskim zemlja-

ma (primjerice u Rusiji, gdje svoje tajkune nazivaju oligarsima) i on se, jednostavno, drugačije nije mogao odviti ako se privatizacija htjela provesti (o čemu, naravno, nitko same građane nije pitao). Dapače, proces prvobitne akumulacije kapitala (kako se naziva proces stjecanja prvih tvornica i poduzeća novopečenih kapitalista) nije puno drugačije izgledao ni u zapadnim zemljama (npr. SAD-u i Velikoj Britaniji). Jedina je razlika što se to kod njih dogodila prije stotinu i više godina pa im je to povijesno nešto udaljenije nego nama kojima se to dogodilo u zadnjih 20 godina te nam je očito o kakvom se procesu radilo.

Slobodno tržište

"Sloboda" je riječ koja se prečesto iskorištava u svrhe koje s njom nemaju zapravo nikakve veze. "Sloboda" u "slobodnom tržištu" znači jednostavno sljedeće – slobodu kapitala da bez ikakvih ograničenja iskorištava radnike, težnju za slobodom koja bi tajkune oslobodila od državnih ograničenja koja propisuju minimalnu visinu plaća, ekološke standarde, propise o radničkim pravima itd., slobodu koja bi omogućila većim i moćnijim zemljama da se bogate na račun manjih i siromašnijih zemalja itd. Ta "sloboda" znači samo slobodu za tajkune da rade što god hoće te stoga radnici ne trebaju očekivati ništa pozitivno od "slobodnoga tržišta", "slobodne trgovine" i raznih stručnih termina kao što su neoliberalizam, liberalizacija, deregulacija itd. Na "slobodnom tržištu" radnici nikada neće moći biti doista slobodni.

Zašto je hrvatsko gospodarstvo u krizi

Hrvatsko je gospodarstvo u krizi zapravo već zadnjih 30 godina. Gospodarski "rast" koji je Hrvatska imala posljednjih godina prije krize 2008-9. godine zapravo se temeljio samo na rastu potrošnje (i to potrošnje uglavnom strane, uvozne robe) i na vanjskom zaduživanju. Do problema je došlo sa svjetskom krizom nakon koje se više nije moguće vani jeftino zaduživati pa se tako i Hrvatska našla u problemima. Dva su glavna razloga krize hrvatskoga gospodarstva – uništenje, propast ili prodaja industrije u privatizaciji, tijekom koje je Hrvatska izgubila većinu svoje industrije (a bez realnog sektora i stvaranja nove vrijednosti država teško može naprijed) te, u velikoj mjeri kao posljedica toga, stalni manjak izvoza u usporedbi s uvozom. Tome se mogu pridodati i katastrofalne posljedice većinske prodaje bankarskoga sektora i potpuni neuspjeh preustroja poljoprivrede u kojoj je Hrvatska poprilično podbacila, a seljacima je situacija sve teža i teža. Unatoč površinskim mjerama kojima vlasti pokušavaju zakrpati probleme, nastavi li se ovim smjerom, našem se gospodarstvu ne piše dobro.

Europska unija

Iako prema zadnjim istraživanjima (prosinac 2009.) samo 24% građana Hrvatske podupire ulazak u EU, Europska unija je sveti cilj u koji se kunu hrvatske političke i gospodarske elite i sve parlamentarne stranke. Čini se da je mišljenje građana tu manje bitno. Usprkos onome što nam političari obećavaju, u Europskoj uniji Hrvatsku nikako ne čeka raj na zemlji. Doista mora biti naivan onaj tko očekuje da će nam stare članice EU pomagati iz čiste dobrote. Takvo nešto u svjetskoj politici i ekonomiji ne postoji. Ulaskom u EU Hrvatska bi samo još u većoj mjeri postala igračka u rukama europskog krupnog kapitala, a izgubila bi i ono malo političke samostalnosti koje još ima. Kakve će biti posljedice ulaska u EU, vidi se primjerice po načinu na koji EU prisiljava Hrvatsku da u bescjenje proda svoja brodogradilišta ili po donošenju novoga katastrofalnoga Zakona o radu u jesen 2009. (po modelu EU) kojim se bitno umanjuju radnička prava u Hrvatskoj. Da ulazak u EU novim članicama ne donosi trenutni raj na zemlji, očito je i po primjeru zemalja kao što su Mađarska, Rumunjska i pogotovo Latvija, koje su se tijekom posljednje ekonomske krize našle u strašnim problemima. Znakovit je i primjer Bugarske u kojoj korupcija i dalje cvjeta, a ulazak u EU joj je donio samo novi zamah privatizacije pod dirigentskom palicom Europske unije. Treba napomenuti da puno bolje nije ni u nekim starijim članicama EU, kao što je Grčka, koja je također u velikim ekonomskim problemima. Rasprava o smjeru socijalne politike i temeljnog usmjerenja Europske unije u Hrvatskoj zasad izostaje. Ni političke elite ni mediji ne govore o tome što na primjer za europske radnike podrazumijeva "Lisabonski ugovor" koji je stupio na snagu 1. prosinca 2009. Europska unija je projekt u kojem dominiraju interesi krupnog kapitala. Kapital traži maksimalnu slobodu kretanja preko državnih granica, oslobođenost od poreza i svih drugih oblika društvene odgovornosti i kontrole. Smanjenje radničkih prava u neposrednom je (kratkoročnom) interesu kapitala (dugoročno se kapital takvom logikom prijeti dovesti u položaj da – zbog sve manjih plaća radnika – proizvode neće imati kome prodavati). Više birokratske strukture EU su prema "Lisabonskom ugovoru" iznad utjecaja nacionalnih parlamenata – a to ujedno znači i da su izvan izravnog utjecaja izbornih rezultata. Riječ dakle nije samo o gubitku nacionalnog suvereniteta, nego i o ispražnjenju pojma demokracije. Europska unija ne predstavlja nikakvo čarobno rješenje svih naših problema, nego otvara cijeli niz sudbonosnih pitanja, o kojima međutim u Hrvatskoj svi šute. Važno je da radnici shvate kakvi su ulozi u igri i kakvim mehanizmima odlučivanja će biti izloženi prije nego što na njih pristanu. Demokracija u svom osnovnom značenju znači oblik vladavine većine u interesu većine, pravo da doista sami odlučuju o svojim životima.

KAKO JE STOŽER OBRANIO PETROKEMIJU

Ovaj tekst je transkript predavanja koje je Željko Klaus, glasnogovornik Stožera za obranu Petrokemije Kutina, održao 30.11.2009. na blokiranom Filozofskom fakultetu, u sklopu programa alternativne nastave koju su organizirali studenti.

Dobro veče svima, ja sam Željko Klaus, inače sam glavni sindikalni povjerenik Petrokemije Kutina. Sa mnom je Davor Rakić, koji je moj zamjenik. Iskreno ću vam reći da imam malu tremu. Ja definitivno nisam osoba koja je ikad mislila da će u životu stajati pred studentima i nešto im govoriti, tako da ćete mi oprostiti ono što ja malo zabrljam, ali ovaj je film zapravo dobar uvod u cijelu priču. [Prije predavanja je prikazan film o Tvornici duhana Zagreb, op.] Poprilično znam o stvarima koje su se ondje dešavale, ali isto tako sam vam danas došao ispričati jednu priču koja završava malo drugačije od ove, priču za koju vjerujem da se može ponoviti i negdje drugdje, pa isto tako duboko vjerujem da se može ponoviti i kod vas.

Predstavit ću se s nekoliko riječi, jer smatram da je bitno da znate tko vam govori. Dakle, rekao sam već: Željko Klaus, radnik po zanimanju, srednju školu jedva završio, da nije bilo veza i vezica, možda ne bih ni završio. I radnik sam Petrokemije od '84. godine. Ono što je bitno u mom životu, to je da sam učesnik Domovinskog rata, od početka, od '91. do '95. godine. Dakle, postoji jedan period u mom životu kada nisam bio u firmi, kada nisam znao što se u firmi dešava, odnosno, otišao sam iz firme iz socijalizma, idemo to tako nazvati, i vratio se '96. godine kada je sve bilo drugačije, kada mi više ništa nije bilo jasno, kada više nisam ni znao kako ova lista za plaću izgleda i što ono sve skupa znači. U tih pet ratnih godina jedino što je bilo važno bilo je ratovati. Bilo je važno obraniti Hrvatsku i povratkom u firmu sam se počeo vrlo, vrlo čudno osjećati. Sasvim slučajno i spletom nesretnih okolnosti izabrali me ljudi i za sindikalnog povjerenika, ne zato što su znali da sam ja sindikalac, nego zato što je to tvrtka koja je dala preko 1000 branitelja i, kada smo se svi vratili u to nekakvo vrijeme mira, moja prethodnica je nažalost umrla i jednostavno su rekli: Ajde sad ti, Klaus, budi sindikalac, pa ti tu nešto pokušaj.

Bilo je strašno teško u početku i već tada, te '96. godine, počele su se dešavati stvari koje nimalo nisu išle na ruku radnicima. '98. godine, i tu zapravo počinje priča koju vam želim ispričati, '98. godine, u jeku one velike kuponske privatizacije, ne znam koliko se tko sjeća, ali tada je država rekla da će stradalnike rata obeštetiti kroz kuponsku privatizaciju, dakle, prikupit će se one silne milijarde pa će oni njima kroz te kupone to podijeliti i namiriti štetu koju su oni pretrpjeli u ratu. Dakle, radilo se o prognanicima i stradalnicima Domovinskog rata koji su ostali bez kuća, koji su ostali bez svega. Tada je za tu kuponsku privatizaciju trebalo 13 milijardi, u ono vrijeme kuna, i onda su oni jednostavno u ovoj zgradi preko puta [Fond za privatizaciju, op.], zapravo, tada još nije bila ta zgrada tu, bilo je Ministarstvo privatizacije u Gajevoj 30, zbrajali firme. Jednostavno su uzeli popis i išli zbrajati firme da dođu do ukupne vrijednosti od 13 milijardi kuna. Kako im je falilo još jedno dvije milijarde kuna, onda su se sjetili, našli su na popisu i Petrokemiju Kutina, vidjeli da ona otprilike toliko vrijedi i rekli: Sad ćemo i nju privatizirati pa ćemo namiriti naše prognanike i stradalnike.

Kuponska privatizacija, i općenito privatizacija, u Hrvatskoj je definitivno poslije rata jedno od najvećih zala koje nam se dogodilo. Vjerujte. U privatizaciji je zaista učinjena velika šteta ovoj državi i ja tvrdim da je ona barem jednako ravna i onim

štetama u ratu, ako ne i veća. Kada smo mi pročitali u novinama da bi Petrokemija trebala ići u stopostotnu kuponsku privatizaciju, u nama se probudilo nešto što je govorilo da, ako to dozvolimo, ako se to desi, da ćemo vjerojatno doživjeti samo dvije stvari: prvo, da će proizvodnja u Petrokemiji prije ili poslije nestati i prestati, i drugo, da ćemo naravno ostati bez svojih radnih mjesta.

Možda ste nailazili ovih godina na raznorazne stožere za obranu poduzeća pa se ja sad, evo, imam priliku i pohvaliti: prvi stožer osnovan u RH je **Stožer za obranu Petrokemije**. E, sad, zašto Stožer, zašto smo to tako nazvali? Kako je zapravo nastao Stožer? U Petrokemiji djeluju dvije sindikalne podružnice i djeluje Udruga branitelja iz Domovinskog rata. Spomenuo sam podatak da je 1 000 ljudi iz Petrokemije sudjelovalo u ratu i ti ljudi su napravili svoju udrugu. Hvala dragom bogu, nisu se učlanili u nekakve Merčepove, Dečakove, Budimirove, znate koliko ima ovih udruga u Hrvatskoj iz rata, nego su rekli: Mi ćemo biti udruga u Petrokemiji koja će se brinuti o braniteljima Petrokemije, da njima bude dobro u firmi. I ne zanima nas ništa dalje.

Vidjevši da moramo nešto uraditi protiv tog pokušaja privatizacije Petrokemije, ono prvo i ono najvažnije što smo napravili jest da su ove tri udruge sjele u jednu sobu. To je bio temelj, to je bilo najvažnije. To je bilo najbitnije. Dakle, kada smo sjeli u tu jednu sobu i kada smo vidjeli da ćemo zajednički djelovati, onda smo rekli, ne možemo se zvati štab jer štab više, je li, nije baš neka riječ, nego ćemo se zvati stožer. Dakle, vrlo je jednostavno do tog imena došlo i bez nekakvih posebnih nakana. Dakle, taj Stožer za obranu Petrokemije i dan-danas čine ove dvije sindikalne udruge i Udruga branitelja. Cilj je bio jedan, jasan do kraja, a to je spriječiti kuponsku privatizaciju Petrokemije, odnosno, natjerati Vladu RH ili, budimo pošteniji, natjerati Tuđmana – jer govorimo o ‘98. godini – da odustane od projekta privatizacije Petrokemije. Cijela ta priča počinje negdje u petom mjesecu ‘98. godine i ona se pretvorila u nešto što mi tada nismo znali što će točno biti, ali pretvorila se definitivno u najjaču radničku akciju u Hrvatskoj. Ja ću sada malo pretenciozno reći, najjaču u zadnjih 10 godina. Svaka čast svim ovim prosvjedima i tako dalje, no svi su oni počinjali onako malo napamet, nisu imali nekakvu snagu i, nažalost, završavali su dosta loše. Mi smo tada praktički Petrokemiju preuzeli i počeli upravljati Petrokemijom otprilike slično kako vi danas upravljate ovim fakultetom [predavanje se održalo za vrijeme druge studentske blokade Filozofskog fakulteta, op.]. 72 dana i noći mi smo u toj firmi bili doslovce 24 sata dnevno i jednostavno smo počeli taj naš zanos i taj naš otpor širiti na sve oko sebe.

Prvo što smo van Petrokemije uključili, uključili smo lokalnu politiku, ali kako smo uključili lokalnu politiku? Ne da oni dolaze i da oni nama drže predavanja, ne da se oni koriste nama, nego smo mi bili toliko snažni i toliko jaki i, reći ću vam, toliko pametni, da su oni radili ono što smo mi tražili. Dakle, nisu oni mogli odlučivati što će raditi, nisu oni donosili nekakve odluke pa ih negdje prezentirali, nego su oni dolazili kod nas u stožer. Kad kažem stožer, to je jedna [pokazuje rukom, op.] ovakva prostorija, i mi smo im zapravo govorili što oni trebaju činiti.

Drugo što je bilo strašno važno i što nam je pomoglo do boga, to su bili mediji. Mi smo '98. medije iskoristili do kraja, ali doslovce do kraja. Postoje i danas živi novinari, vrlo rado se sjete Kutine, koji po deset dana nisu doma odlazili. Spavali su kod nas. Deset dana doma nisu odlazili, i onda na kraju bi se desio, ne znam ni naslov u Novom listu, ovakav [pokazuje rukom, op.], da je to novi Gdanjsk, da Kutina postaje novi Gdanjsk. Cijela ta priča je zapravo '98. rezultirala jednim veličanstvenim prosvjedom u kojem je sudjelovalo preko 10 000 ljudi. Nemojte zaboraviti da je Kutina gradić od 15-ak tisuća ljudi. Dakle, u osmom mjesecu, na dan održavanja koncerta Rolling Stonesa tu negdje u Zagrebu, na prosvjedu u Kutini bilo je preko 10 000 ljudi. Zaista je prosvjed bio veleban, zaista je bio fenomenalan, a i prosvjed je trebao poslužiti samo jednom: pritisnuti vlast, pritisnuti Tuđmana da odustane od privatizacije, da sjednemo za stol i da i nas pitaju što bi mi otprilike htjeli.

Prosvjed je imao fenomenalan rezultat, a to je priča koja ima svoj naslov, to je dokument koji se zove Sporazum o načinu privatizacije Petrokemije, i to je zapravo prvi takav sporazum u RH, gdje su regulirana mnoga pitanja. Gdje je zagarantirano, što je bio naš temeljni cilj, da Petrokemija Kutina ostane u većinskom vlasništvu države. Zašto u većinskom vlasništvu države? Ne možemo mi bez države. Ne zato što država nas financira, ne zato što nam država daje pare, nego zato što mi radimo za hrvatsku poljoprivredu, zato što mi ovisimo o plinu koji se bez države ne može rješavati, nažalost, još uvijek, ili je to možda dobro. I zato što, jednostavno, da je jedna takva tvrtka s gotovo 3000 radnika u to vrijeme i u onim uvjetima došla u ruke PIF-ovaca, a glavni pregovarač u ime PIF-ovaca bio je Ostoja – možda ste čuli, onaj tip što je pohapao one hotele u Opatiji, lijevo-desno i tako dalje. Dakle, napravljen je Sporazum o načinu privatizacije Petrokemije koji je, između ostaloga, tada polučio još jedan rezultat koji još nitko nije dostigao u RH, ni jedna tvrtka, ni državna ni privatna, ni ovakva ni onakva, a to je da radnici Petrokemije imaju tri predstavnika u NO [nadzorni odbor, op.] tvrtke. Govorimo o '98. godini, kada nije postojala ona zakonska obveza da jedan radnik, predstavnik radnika, ide ako ima više od 20 ljudi itd. (publika: '96.) Molim? (publika: '96.) '98. je prosvjed (publika: ali '96. je zakon.) Ne, ne, ne. Nije ni bitno. (Kadić: 2003.) Nevažno, 2003. Nevažno. Ali govorim vam: tri predstavnika. Tada smo se izborili da predstavnik jednog sindikata, predstavnik drugog sindikata i predstavnik Udruge branitelja sjede u NO. U Hrvatskoj tada nijedan radnik nije sjedio ni u jednom NO nijedne tvrtke. To je strašno važno. Zašto je to važno? Uvijek ovih drugih u NO ima više. Oni uvijek imaju ruku više. Ali, ljudi moji, biti na izvoru informacija u jednoj tvrtki najvažnija je stvar na svijetu. Kada sam ja ušao u NO Petrokemije, do tada bi se NO sastajao dva puta godišnje. Na početku godine da klimnu: Da, to je plan za iduću godinu, i na kraju godine, negdje na Plitvicama ili negdje na moru, da kažu: To je to i doviđenja. Na nadzornim odborima se donose odluke o restrukturiranju tvrtke, o izdvajanju, o prodaji, o zatvaranju. O svemu i svačemu. Dakle, našim ulaskom u NO riješili smo zaista jedan ogroman problem, a na kraju smo tu našu snagu pokazali i doveli do toga da danas, osim što sjedimo u NO, ja sam i zamjenik predsjednika NO. Nisu nam to poklonili. To smo s njima istrgovali

jer smo rekli: Ako ne želite problem s nama, onda nam morate dati mjesto zamjenika predsjednika NO, tako da imamo totalan upliv u sve.

Ta 72 ili 73 dana '98. godine zaista je bilo nešto prelijepo. Zaista. Zašto je bilo prelijepo? Zato što priča više nije bila samo u Petrokemiji. Ljudi, cijeli grad je bio s nama. Nama su donosili klopu, nama su donosili cugu, nama su dolazili tamburaši i cure neke dolazile. Ma, prekrasno je bilo. Prema tome, uspjeli smo animirati cijeli jedan grad, cijelu jednu regiju, i postali smo toliko snažni da sam si ja mogao dozvoliti da tadašnjeg ministra privatizacije – netko ga se sjeća, netko i ne – našeg dragog Hercegovca Milana Kovača, otjeram i u pizdu materinu. Kad je to trebalo. To vam ozbiljno kažem, postoje mnogi svjedoci koji su prisustvovali tim razgovorima, ali to nisam napravio zato što sam ja pametan, nego zato što smo imali strašnu, strašnu snagu iza sebe.

Nakon tog sporazuma ostalo je još nešto što je realizirano tek lani – dakle, deset godina ova priča traje – a to je da smo mi tim sporazumom regulirali i način kupovine dionica po posebnim uvjetima. Dakle, da radnici kupuju dionice svoje tvrtke, ali po posebnim uvjetima. A taj sporazum je regulirao još nešto što nitko nema u državi: jedino radnici Petrokemije imaju pravo štrajkati po dvije osnove. Prvoj, onoj klasičnoj: zakon o radu, nema plaće, ovo-ono, i drugoj, jer u sporazumu je potpisano da, ukoliko dođe do kršenja sporazuma, onda radnici Petrokemije imaju pravo štrajkati. Štrajk ne ide na njihov teret, snosit će ga poslodavac, država i svi ostali. Dakle, kad govorimo o zakonu, mi još uvijek, jedini u ovoj Hrvatskoj, imamo pravo na štrajk po dvije osnove, što nema apsolutno nitko.

Sljedećih godinu-dvije-tri Petrokemija je poslovala kako-tako. 2000. dolazi do promjene vlasti. Bit ću vam iskren, očekivali smo dosta od promjene vlasti kao tvrtka koja je u većinskom državnom vlasništvu. Međutim, desilo nam se nešto sasvim drugo. Desilo nam se da je prvo što je Slavko Linić htio napraviti kad je sjeo u fotelju potpredsjednika Vlade bilo da je naložio tada već Upravnom odboru ove zgrade preko, Fonda za privatizaciju, da ugovor, odnosno Sporazum o načinu privatizacije Petrokemije proglasi ništavnim. Da ga jednostavno podere, baci i da se pravimo kao da tog sporazuma nikad nije bilo. Naravno da smo se mi vrlo brzo oko toga skupili, da se Stožer ponovo aktivirao. Jer mi radimo na način da se Stožer aktivira onog trenutka kad postoji problem koji je bitan za cijelu tvrtku. Svaki sindikat fura svoje, Udruga branitelja fura svoje, ali kada dođe do ozbiljnih stvari, onda se aktivira Stožer za obranu Petrokemije i tada, 2002., po prvi puta se dešava ono s čim Petrokemija ima problema i dan-danas, a to je opskrba plinom.

Probat ću ne biti dosadan i u rečenici-dvije reći što znači plin za Petrokemiju. Ljudi, plin nama ne služi za grijanje, mi se ne grijemo na plin, grijali bi se na drva jer ima drva. Plin je osnovna sirovina za proizvodnju mineralnih gnojiva. On je sirovina. I reći ću vam samo jedan podatak: Petrokemija na sat troši plina otprilike koliko i cijeli grad Zagreb. Mi na sat trošimo nekakvih 83 000 kubika plina, toliko troši i Zagreb. Ili ću vam reći da Petrokemija troši više od četvrtine ukupno potrošenog plina u ovoj

državi. Nažalost, ne radi ono što treba a širi se potrošnja, grade se nove kuće, nova sela, pa svaki lokalni seoski političar najprije u svoje selo dovede plin pa je on glavni badža, jelde. Došli smo u poziciju da jednostavno plina nije bilo dovoljno i da krajem 2001. godine Petrokemija bude nasilno zaustavljena u proizvodnji. To je za nas smrt. Ne imati plina znači ne proizvoditi. Kretati kad dođe taj plin vam košta, i tu su gubici ogromni, tu su gubici oko 2 milijuna kuna po danu zato što nemamo plina.

Te 2001. Stožer je ponovo aktiviran, i ono što je zadivljujuće, ono što je i mene malo iznenadilo, da smo mi ponovo uspjeli alarmirati sve. Priča završava s prosvjedom prema autocesti u Kutini gdje nas policija, a reći ću vam točnu brojku: 1284 policajca – ne ovih smiješnih, ovih mojih selskih što zaustavljaju, nego oni dečki s onim bovovima, pa oni specijalci itd. Bio je snijeg, bila je zima; dan ranije je u Kutinu došlo 1284 specijalaca da spriječe prodor radnika Petrokemije i građana Kutine prema autocesti. Policajci k'o policajci, oni baš ne razumiju sve, pa nisu shvatili da nama nije važno doći na autocestu, nego da je nama važno da njih bude 1200. Pa taman mi ne otišli tri metra nikud. Zašto je to važno? Pa gledajte, kad su novinari čuli da tamo ima 1200 specijalaca koji okolo pužu po snijegu, koji nas opkoljavaju, mi smo tu bitku dobili. Gotovo. Bitka je bila dobivena, mi smo došli na kilometar do autoceste, ali više nije bilo ni važno da li ćemo dalje stići ili nećemo. Mi smo bili doslovce opkoljeni s najopremljenijom policijom koja je u tom trenutku bila na raspolaganju u Hrvatskoj. I na tom prosvjedu smo ponovo dobili sve političare, ali ne telegram, ne faks potpore. Oni su svi, fizički, od 12:00 kada smo izašli iz tvrtke do navečer, negdje do 22:30 kada smo završili pregovore u Vladi RH, bili zajedno s nama. Fizički. I žuti, i crveni, i plavi i, ne znam, i crni, i kakvih sve političara više nema. Dakle, ponovo smo ih uspjeli dobiti i tada, u poprilično teškim pregovorima na Markovom trgu, uspijevamo se izboriti za to da se plin prema Petrokemiji pusti. Da nastavimo proizvoditi, da nastavimo živjeti, da nastavimo zapravo raditi.

Cijelo to vrijeme je uprava Petrokemije – zašto spominjem Upravu Petrokemije: pa, probat ću je usporediti s vašim profesorima, vodstvom vašeg fakulteta itd. – cijelo se to vrijeme uprava Petrokemije držala vrlo mudro, ali ću vam reći ono što je najvažnije: nije nam smetala. Nije nam smetala, a i nemojte baš očekivati da će uprava Petrokemije ili uprava bilo koje tvrtke zajedno sa svojim radnicima pa naprijed, pa zastava, pa barjak, pa ne znam šta, da će ići u probijanje nekakvih policijskih kordona. Ono što je bitno jest da smo mi imali apsolutnu potporu naše uprave, ali svaku vrstu potpore, osim onoga da će oni zajedno s nama biti na toj nekakvoj barikadi. I to je normalno, zato što njih postavlja Vlada RH i zato što bi joj vjerojatno bilo najelegantnije iste sekunde ih smijeniti, i tada svi ulazimo u problem. Tada nam šalju nekakvu novu upravu koja nema pojma ni gdje je ni što je, i zapravo ulazimo u cijelu tu priču ispočetka.

Ogromne su bile poteškoće u poslovanju Petrokemije cijelo ovo vrijeme, i 2005. nam se ponovo dešava ista stvar, no međutim, sad je zanimljivo. 2005. više ne trebamo prosvjedovati, više se ne trebamo smrzavati, više nikom ne trebamo jebat' mater.

Dovoljno je napisati papir i poslati ga u Vladu RH – sva vrata otvorena. Znate zbog čega? Zbog straha, jer su nas se bojali. Jer su nas se definitivno bojali, jer postoje nekakve procjene, a kako sam ja bio pet godina u vojsci, onda i poznaješ neke ljude koji rade u nekim službama i koji vrlo pomno proučavaju, prate, procjenjuju i šalju informacije što bi to tko mogao napraviti i da li su ti kreteni u Kutini – ovo "kreteni u Kutini", to nam je Linić inače zalijepio – da li ti divljaci iz Kutine mogu napraviti zlo. Prema tome, tada je nastupila faza kad su se oni nas bojali i kad je bilo dovoljno da se javimo i da te probleme isto, kao, riješimo. Ono što je važno, Stožer za obranu Petrokemije je zapravo pogurao i izgradnju magistralnog plinovoda Pula-Karlovac, što je Petrokemiji malo olakšalo situaciju jer, znate, mi u Jadranu imamo plina k'o u priči, samo nismo napravili plinovod pa ga dajemo Talijanima za bagatelu, a mi ga kupujemo od Rusa jako skupo, ali ne bih vas zaista htio tim stvarima zamarati.

2008. godine Stožer zaokružuje svoje djelovanje iz onog sporazuma iz '98. godine. 2008. godine radnici Petrokemije, bivši radnici Petrokemije i umirovljenici kupuju dionice Petrokemije kao nitko nikada u državi. Kako? S popustima koje nikada nitko u državi nije ostvario. Vi vjerojatno to pratite pa čujete: tamo je netko dobio nekakav popust, lijevo-desno. Mi zaista ostvarujemo ogromne popuste na temelju tog sporazuma iz '98. godine. I ono što je važno, cijeli grad kupuje dionice. Dakle, svi radnici, bivši radnici. Ljudi, mi imamo penzionera koji imaju preko 80 godina – imamo i valjda najstarijeg dioničara u državi: 101 godina – koji su rekli da ne žale ni kune za te dionice, makar i propale. Šta je? Stvorili smo to nekakvo jedinstvo grada i te tvrtke. Ljudi su zaista počeli to osjećati kao svoje i, jednostavno, preko 4 000 ljudi ide i kupuje te dionice. I tu su se dešavale nevjerojatne slike, da čovjek kupuje dionice i plače, jer je on radio 30 godina u Petrokemiji i u mirovini je, ali njemu je strašno drago što on ima taj papir i on ih neće prodati. On će ih ostaviti unuku ili, na kraju krajeva, nemam pojma što će s njima napraviti, al' to mu je zaista, zaista važno.

Taj sporazum o prodaji dionica je jedna posebna priča, on nije sklopljen u jednom danu, ali zaista smo uspjeli u svemu onome što smo planirali. Kad smo taman lani mislili da smo priču pomalo zavrtjeli, da smo priču doveli do kraja, kad sam se ja taman planirao otići povući negdje na nekakvo – mi vam imamo ona jezera jer nam treba puno vode, pa na tom jezeru mora biti netko tko sjedi i peca, pazi da jezero nikud ne ode, ima i takvih radnih mjesta, jelde – kad sam taman planirao otići na jedno takvo radno mjesto, evo ti vraga, evo ti problema, evo ti priče koja je vrlo, vrlo zajebana. Moram se vratiti na INA-u. INA je privatizirana tako kako je privatizirana. Ja nikad neću shvatiti i nikad neću razumjeti radnike INA-e koji su dozvolili da INA ode u strane ruke ovako [pucketa prstima, op.]. Bez riječi, bez retka, bez pobune. Bez sudjelovanja ljudi iz te INA-e. Problem je što je INA privatizirana i prodana mađarskom MOL-u, ne samo ono što je nad zemljom – znate, one zgrade, pa tornjevi, pa sve ono; nažalost, ljudi, mi smo prodali i ono što je pod zemljom, a to je plin. MOL je dobio koncesiju i na plin. Od ukupno potrošenog plina u RH, 65% je domaćeg, mi imamo svog plina. 65%. Samo 35% uvozimo, ali vjerujte, i danas kad se grijete doma na plin, plaćate rusku cijenu plina i plaćat ćete je za par mjeseci 30% više. Vjerujte mi, zato što

se i ovaj domaći plin obračunava prema ruskoj formuli i prema svemu tome. Tako je država svojevremeno u privatizaciji INA-e obećala da će INA najprije registrirati jednu tvrtku koja će se baviti plinskim biznisom, pa će je onda država kupiti. Gle, zanimljivo, prvo su prodali INA-u, a onda će se u INA-i napraviti jedna tvrtka pa će je država kupiti. Nije baš logično, al' eto, dešava se, jelde. Kako u međuvremenu Polančec i Sanader odoše, koji su bili zagovornici te priče, kako država nažalost nema para, onda je država rekla: ne, mi nećemo kupiti tu tvrtku pa vi, Mađari, prodajte plin u Hrvatskoj i zarađujte pare. Kad je Vlada odustala od kupovine te tvrtke, onda je INA našla zgodan način da ucjenjuje Vladu preko Petrokemije, pa je prije dva mjeseca rekla da otkazuje dugoročni ugovor za opskrbu plinom Petrokemiji, da traži 40% veće cijene i da, ako mi to ne platimo, zatvorit ćemo vam plin. Super, nama zatvore plin, mi za 15 dana, nas 2 500, možemo ići kući. Tako da se ove godine Stožer, nažalost ili nasreću, morao ponovo aktivirati, ponovo smo ponovili istu priču, vrlo precizno vođenu, i u ovom trenutku ja vam moram reći da sam zadovoljan jer smo ponovo ostvarili svoj cilj. Ovaj puta je naša meta bio Šuker, ne zato što je to Šuker, nego zato što je to potpredsjednik Vlade zadužen za gospodarstvo, pa bez obzira na njegova 2 metra i 140 kg, uspjeli smo i njega slomiti, tako da u ovom trenutku Petrokemija ima plin, Petrokemija radi punim kapacitetom, a o elementima nekog novog ugovora će se razgovarati, ali ne može biti onako kako su to Mađari htjeli, i to je ono što je najvažnije.

Ja sam sad ovako malo 10-ak godina jako skratio, ali kako sam rekao da mi je strašno drago što sam ovdje i da vam prenosim poruku ne samo jednog sindikata nego i drugog i Udruge branitelja, jer smatramo da su vaši ciljevi, ono za što se zalažete [borba za besplatno obrazovanje dostupno svima, op.], da su zaista ispravni, da su okej, a pomogli bi možda i meni, možda ni ja ne bih trebao plaćati fakultet za svoje dijete, pa smo i osobno zainteresirani. Ja ću probati, nećete me krivo shvatiti, malo nabrojiti par sličnosti i par razlika između Stožera za obranu Petrokemije i vaše nezavisne studentske inicijative pa ću si onda dozvoliti da vam podijelim jedno dva-tri savjeta koja su vrlo dobronamjerna i kojima – nije nam cilj da vas učimo pameti, ne daj bože, pa svi imate već sad dvaput više škole od mene, bez obzira koliko imate.

Ono što je sličnost između Stožera i vas jest da mi branimo pravo na rad, plaće i život od vlastitog rada, a vi tražite pravo na besplatno školovanje. Meni se sve čini – vidio sam tamo na ulazu [transparent, op.] "Studenti uz radnike" – meni se sve čini da jedini u ovoj državi koji moraju sve platiti su radnici, seljaci i studenti. Mi baš sve moramo platiti, nama koji radimo uveli su harač, smanjili nam plaće pa nekima ne isplaćuju plaće itd. Vi morate plaćati ovako skupo školovanje, seljaci isto, nažalost, moraju plaćati sve promašaje svih hrvatskih vlada do sada, i tu mislim da smo dosta slični. Mislim da i jedni i drugi dovodimo u pitanje održivost neoliberalnog kapitalističkog sustava, jer ovo je katastrofa. Ovo je katastrofa, meni je žao što ljudi u Hrvatskoj, pa i među vašom populacijom, pogotovo među radničkom populacijom, da li to ne prepoznaju, da li to ne žele prepoznati, ili je problem što radnici imaju puno sindikalnih lidera, a kod vas je to možda nešto drugo, vi vjerojatno znate bolje. Ono što nam je slično, i to je jedan od mojih savjeta, na tome apsolutno izdržite, a to je:

budite neovisni od politike. Bilo koje. Politiku koristite, ali onako kako sam rekao na početku: nemojte da politika koristi vas, nego vi koristite politiku. To je strašno važno. U Hrvatskoj su političari, vjerojatno su svagdje, ali što su u Hrvatskoj pokvareni, pa to nema nigdje. Nemojte sad nasjesti na štoseve, predizborna je kampanja. Možda će vam se tu htjeti netko pojaviti, ja skidam kapu svima njima, al' znate šta, ako vam nisu bili tu u proljeće, a što će vam sad? Uz dužno poštovanje, svatko od vas ima svog nekakvog kandidata, favorita, lijevo-desno, ali čini mi se da vam u proljeće nisu dolazili ili se ja možda varam. Mogli bi poletit', mogli bi poželit', nemojte im radit' promidžbu, nemojte im radit' promidžbu jer definitivno – oni to ne misle iskreno. I ono što je još slično, da niti ste vi niti smo mi registrirani kao udruga. Znači, mi neformalno djelujemo, i Stožer djeluje neformalno i vi djelujete neformalno, i to naravno ima svojih i prednosti i mana.

Ono po čemu se razlikujemo, e, a to je da kod nas u Stožeru, a to je valjda zato što se tako zovemo, postoji jasan hijerarhijski ustroj. Ne u smislu da netko nekom zapovijeda. Kad kažem jasan hijerarhijski ustroj, to ne znači da ja donosim odluke ili da Kićo donosi odluke, one se isto donose na tijelima, ali postoji nešto što je – to smo valjda pobrali malo iz vojske, malo iz ne znam čega, kod nas to zaista postoji. Sve odluke se donose na sjednicama Stožera. Tu smo možda slični, vi ste širi, naravno, i to je ok. Ono što mi imamo a vi nemate, tu ću vam ja sad dati, tako, kritiku, zato što ja mislim da bi možda to bilo bolje. Mi imamo glasnogovornika: u ime Stožera uvijek istupam ja i nitko drugi. Ne zato što su drugi glupi, ne zato što ne bi znali... Dakle nema teorije da u ime Stožera istupa bilo tko drugi osim mene. Opet kažem i još jedanput ponavljam, ne zato što sam ja tamo najpametniji, nego zato što smo se tako dogovorili, zato što time novinare kanaliziramo. Znate, oni to vole: pa malo tebi mikrofon, pa malo tebi, pa to nešto smućkaj, pa na kraju naprave što hoće. Naravno, ja ne mislim da vi tako trebate, ali čini mi se da vam fali malo prepoznatljivosti, možda ne samo zbog toga. To je moje mišljenje kao građanina ove države koji ovu vašu priču prati kroz medije. Drugačije ju ne mogu pratiti i drugačije, naravno, ne mogu niti razumjeti.

Ono u čemu smo se razlikovali, to je da smo mi za naš cilj išli pridobiti što više raznoraznih skupina. Ne samo radnike Petrokemije, oni su bili neupitni nakon 20 dana dobre pripreme, nakon odlaska u pogone. Ja sam ovo ispričao, pa to je izgledalo dosta jednostavno: 30 dana i 30 noći hodaš po pogonima. Mi radimo 24 sata dnevno. Pa ljudima objašnjavaš, pričaš, pa sam vam onda rekao, mi tražimo izvanrednu sjednicu Gradskog vijeća. OK, to je u Kutini lakše, mi smo provincija. Onda smo okupili predstavnike svih udruga proisteklih iz Domovinskog rata, onda smo okupili predstavnike seljačkih udruga. Ali mi smo cijelo vrijeme vodili, mi smo dirigirali, mi smo inzistirali, i radili su ono što smo mi htjeli. Nisu oni mogli okolo hodati, lupetati priču o Petrokemiji, ali svi su bili tu i ja mislim da i vi vjerojatno trebate proširiti tu priču. U organizaciji velikih javnih okupljanja, tu je nama bilo lakše, premda ja mislim da nije, da bi vama trebalo biti lakše, no dobro, pustimo to. Mi smo zaista na okupljanja išli ne onda kad smo mislili da se treba samo prošetati. Sada, ove godine, danas je koji

datum? Sutra je trebao biti prosvjed. Kad smo mi postigli svoj cilj, mi smo od njega odustali. Ja vam kažem, Stožer nikada neće izvesti na ulicu 500 ljudi. Stožer će izvesti na ulicu 15 000, govorim o Kutini, relacije samo povucite: 15 000 ili 20 000. Dakle, nemojte se trošiti, to je samo moj savjet koji može biti skroz pogrešan. Nemojte se trošiti na pojedinačne [akcije, op.], vas 10 se nešto skupi, mislim, i to može biti dio priče, ali ako ćete ići na nešto, dajte si truda. Ima vas jako puno pa onda probajte organizirati nešto drugo.

Ono što vi imate a što mi nemamo, to su ovi vaši plenumi o kojima sam ja puno slušao i to je super. Meni je žao što nikad ni na jednom nisam bio. To je ta nekakva izravna demokracija. To bih, eto, ako toga bude, jednom vrlo rado vidio (publika: Večeras! I to dobar.). Imate i ovu apsolutnu jednakost u odlučivanju i nastupu prema javnosti bez isticanja pojedinaca, to je ono što sam govorio. Ja ne znam, novinari su zlo. Bez njih ne možeš. Kad kažem zlo, onda to stavljam u [pokazuje, op.] navodnike, ne možeš bez njih ništa, ali ljudi su vrlo pametni, vrlo brzo kuže pa onda još neki rade za neke gazde. Mislim, pa nemojmo se šaliti. Kad mi počnu pričati o nezavisnom novinarstvu, dalo bi se i o tome pričati. Ali bez njih ne možete. Ne znam imate li ovdje nekakav centar, postoji li grupa ljudi koja bi s njima svakodnevno. Ja imam osjećaj da vas – veliku stvar radite – premalo vas ima u medijima. Premalo, zaista premalo, jer je stvar toliko ozbiljna, a da vas je toliko malo u medijima. Meni to malo ne štima, možda vi tako hoćete pa je onda to ok, ali ako tako nećete, možda bi trebali sjesti, možda bi na tom plenumu jedna od tema trebala biti: idemo oformiti jedno tijelo, dva, tri, pet, deset, idemo nekakav, lupetam, press centar napraviti, idemo negdje gdje će se sve kanalizirati, gdje će se sve dešavati. Ali, kažem, to je samo moje mišljenje i nadam se da ga nećete krivo shvatiti.

Evo, ja vam se zahvaljujem na pažnji, naravno, ukoliko ne bude bilo kakvih pitanja, ali ono što mi je drago, ono što ćete uvijek dobiti od nas, to je potpora za vaše ciljeve jer mislim da su pošteni jer, na kraju krajeva, 400-tinjak milijuna kuna koliko otprilike ta priča košta [za ukidanje svih fakultetskih školarina, op.] je smiješna cifra u ovoj državi. Vjerujte mi, smiješna. Totalno smiješna i meni je nevjerojatno. Na kraju krajeva, zašto bi država sebi školovala policajce zabadava, zašto bi država sebi zabadava školovala vojsku. A na kraju krajeva, oni će opet samo trošiti pare koje mi u industriji zarađujemo. Pa prema tome, mislim da se i vi trebate školovati badava.

Hvala vam na pažnji i izvol'te.

Pitanja

Student: Najbolje predavanje u sklopu ove naše alternativne nastave, a i inače u životu. Stvarno, ja mislim da radnici imaju sreću što imaju vas kao predstavnika, iako se ne slažem s ovom vašom tezom da i mi trebamo imati predstavnike. Ja mislim da je naša snaga to što ih nemamo. Pitanje se tiče jedne razlike koju vi niste spomenuli između vaše i naše inicijative, a radi se o tome da ste vi imali 1 000 branitelja u udruzi

koji su, pretpostavljam, ovo što vas je Linić nazvao luđacima, da je tu bilo istine u tome, odnosno, da ste vi stvarno kod kuće imali oružje i da ste bili barem u teoriji spremni oružjem uzvratiti. Pa me zanima koliko je taj faktor bio bitan.

ŽK: Ovako, kada govorimo o 1 000 branitelja Petrokemije, ono čime se ja najviše ponosim, to je zapravo dokaz da jedna tvrtka koja opstane, koja zapošljava ljude, koja zapošljava branitelje, miče branitelje s ulice, miče branitelje iz crnih kronika itd. Svi branitelji Petrokemije su se iz rata vratili u svoju tvrtku, nastavili su raditi, socijalizirali su se. I reći ću vam, kad govorite o oružju i svemu ostalom, nikad to nije bio uopće predmet razgovora. Reći ću vam što je snaga branitelja Petrokemije: upravo u tome što se oni ne zamaraju ni Gotovinom ni Haagom ni visokom politikom. Oni su se pretvorili u branitelje svojih radnih mjesta. Samo u jednom razgovoru, prije jednog prosvjeda, samo je jedan načelnik policijske uprave htio biti duhovit pa je otprilike rekao: Znaš, Klaus, mi smo nabavili sad ovih gumenih metaka puno, jelda, ako ćete vi radit' sranja. Tada je moj odgovor bio: Gledaj, načelniče, nije pošteno, vi imate gumene, mi imamo samo prave. I to je bila mala sličica. Ni jedan branitelj ni na jednom prosvjedu nije obukao odoru, ali snaga jesu. Ali snaga ljudi koji okolo ne hodaju, ne prijete, ne ubijaju se. Mi nemamo ni jedno samoubojstvo branitelja. Mi nemamo, mi ih imamo vrlo malo koji su otišli u mirovinu. Zašto? Zato što rade, zato što su se vratili na svoja radna mjesta. Prema tome, nije nam to bila snaga, to nam je bila snaga onako, ali ne daj bože da je itko pomislio prijetiti takvim stvarima. Ali da je trebalo, naravno da bi priprijetili i takvim stvarima. Ne oružanom pobunom, ali time da je 1 000 branitelja spremno na nekakve žešće i radikalnije akcije nego možda netko drugi. Znate koji sam problem imao u prosvjedima? Najviše sa ženama. Zato što su žene nakon deset sati pred autocestom rekle: Klaus, dosta, idemo im jebat' mater, idemo se tuć' s njima. Razumijete, mislim, branitelji su služili cijelo to vrijeme za držanje reda, za organizaciju: mi smo dovozili one poljske kuhinje, to se kuvalo, peklo. Pazite, 11 sati na -11. Dakle, nikada nismo branitelje koristili u tom kontekstu. Ali naravno da nije svejedno kad čujete da postoji 1 000 branitelja u toj tvrtki koji su spremni braniti tu svoju firmu, odnosno svoje radno mjesto.

Te '98. godine, kažem, kad su išli komentari da je to novi Gdanjsk, onda znate da je postojala stvar da to nije bila u pitanju samo Kutina. Recimo, tada su dečki iz HŽ-a rekli: Kad vi kažete, mi stajemo. I u mnogim drugim tvrtkama. S druge strane, danas u Kutini mi smo ovim svojim nekakvim sindikalnim radom okupili pa su u našem sindikatu i tete iz dječjeg vrtića i ljudi zaposleni u komunalnim tvrtkama u Kutini i oni grobari koji zakopavaju mrtve, javna vatrogasna postrojba. Dakle, mi imamo tu bazu i izvan Petrokemije i te firme. A imamo ih dosta, fala bogu, u našoj regiji, u Sisačko-moslavačkoj županiji. Mnoge tvrtke na naš znak staju. Ali to je sve ono što sam pričao, trebalo je vremena da se do toga dođe i ljudi su trebali shvatiti da ih ne lažemo, da ih ne muljamo. Znate šta, ja sam sindikalac, za pola stanja u ovoj državi kad su u pitanju radnici, radni odnosi i radno pravo... za pola su krive vlade, poslodavci, vlasnici. Znate tko je za drugu polovinu kriv? Sindikati, i mi sami. Da se ne lažemo. Zato mene baš ne vole previše ni u sindikalnim krugovima. Ljudi moji,

što smo mi spremni učiniti, vjerojatno ovih dana gledate radnike Peveca. Mene je Pevec prije pet godina izbacio iz Jankomira, iz onog centra, kad sam došao ljudima ponuditi da se sindikalno organiziraju. Mene su njegovi zaštitari izbacili, radnici su se smijali: Vidi budale, šta će nam sindikat!? Razumijete, za pola smo sami krivi. Kao što ćete vjerojatno i vi, ako ovo uspijete, biti zaslužni ili, ako ne uspijete, biti možda i sami krivi. Ja nemam pojma kako je u Zadru, Rijeci, Osijeku, Splitu. Ja bih to htio vidjeti kao građanin, da osjetim da svi studenti u ovoj državi – svi, ne mogu nikad svi, ni u svatove svi ne dođu, ali da se osjeti ta snaga, da se to proširi, da se poveća. Ja ovime ne pozivam niti na bunt niti na revoluciju niti na ne znam što, ali da trebate biti žešći, da možda trebate više komunicirati, da se trebate više viđati i da probate to proširiti. Mi smo i sad za ovaj prosvjed prvog imali pitanja: Recite kad. I iz drugih tvrtki, pazite, i onih koje jesu u sindikatu, ali bogami, i onih koje nisu u sindikatu. Mi smo i u srednjoj školi u Kutini. Klinci, ja ću ih tako nazvati, klinci su rekli: Kad treba, idemo. Provedeno je jedno istraživanje, inače negdje dvije tisuće i ne znam koje godine, koliko učenici prepoznaju sindikat. Znate šta, jedini pravi rezultat je u Kutini. Prepoznaju sindikat u Petrokemiji, ne znaju oni ni kako se zove, ali poznaju sindikat u Petrokemiji. Prema tome, to je to. I vjerujem da bi imali potporu mnogih, samo mi imamo jednu stvar u koju se nikad nismo dali uvući. Dakle, mi smo odredili tko nam je neprijatelj i cilj koji želimo postići. Onog trenutka kad je cilj bio postignut, mi smo stali. Mnogi su od nas tražili, pa nudili, pa dajte ovo. Ne, ne, mi se ne želimo igrati nikakvog ne znam čega u ovoj državi. Mi samo želimo za one ljude koje mi predstavljamo, kao i vi koji predstavljate svoje ljude, postići određeni cilj. I tu mi stajemo. Mi kad postignemo cilj, kad riješimo problem, mi stajemo.

Studentica: Studenti, premda to zvuči homogeno, znači, samo po imenu, su jedna međusobno užasno različita skupina, užasno dinamična skupina čije se članstvo na neki način konstantno i konstantno mijenja. I utoliko je možda teže organizirati se na nekakav način na koji se inače organiziraju radnici, zato što ono što pogađa studente, u pravilu ih pogađa u nekakvom kraćem vremenskom periodu, dok problemi koji pogađaju radnike pogađaju njih i njihove obitelji na nekakav duži vremenski period. To je jedna stvar, a druga stvar vezana za studente je to što se mi de facto ovdje ne borimo za sebe i za svoje guzice, nego se zapravo borimo za one koji tek dolaze. Jer situacija, koliko god se činila lošom za nas, još je gora za one koji tek dolaze, i zbog toga mi se čini da je možda radnicima lakše kad se skupi nekakav stožer koji je spreman ići radikalno u borbu za radnička prava, da je možda lakše pokrenuti radnike nego što je pokrenuti studente. Zato što, zapravo, glavni motiv za pokretanje studenata uvijek mora biti nekakva solidarizacija s nečim, barem u pitanju socijalnih prava. To je bio komentar, a pitanje bi bilo: Kad pristupate, kad širite sindikat na druge izvan Petrokemije, kako im točno pristupate i, naprimjer, kako pristupate srednjoškolcima i tako nešto. Znači, srednjoškolci. Što oni sami prepoznaju sindikat kroz svoje roditelje koji su članovi ili su i srednjoškolci već organizirani na nekakve?

ŽK: Ne, oni nisu organizirani, ali nama je tu, tu je prednost provincije. Mala sredina, to je prednost, totalna. Dakle, u Kutini su dvije srednje škole, tu smo svi doma. I ovako,

svi se poznajemo i to je stvarno prednost. Dakle, oni nisu organizirani, ali oni su vrlo jasno poručili: ako treba, nema nastave, nema ničeg. Onda mi fino odemo malo i do ravnatelja škole pa kažemo: Stari, ako to krene, nemoj se zajebavat'. Ali ponavljam, to je prednost male sredine. To je vrlo teško provesti ovako negdje. A ovaj komentar što si spomenula, to je točno, ja se slažem da je teže, no s druge strane, tu vrijedi samo jedna stvar, samo biti uporan. Mnoge su firme propale u kojima su radnici živjeli, a nisu "a" rekli. Dakle, imamo primjera i ovakvih i onakvih.

Vi ne smijete izgubiti vjeru. Ne smijete izgubiti. Ja znam da je strašno teško. Tu smo pričali prije nego što smo se našli. Teško je ljude držati: deset, petnaest, dvadeset. Pazite, možda druga strana ide na umaranje – samo vi to tu nešto trafljajte. Pa malo svatko svog novinara: Gle, stari, nemoj baš sad ić' kod njih. Budimo realni, budimo pošteni prema tome...ovoga, vi jednostavno morate izdržati. S druge strane, upornost; morate, morate, nema izlaza. Nema drugog recepta osim upornosti i ustrajnosti. Pazite, ni mi nismo dobili 10 000 ljudi na cestu u roku tri dana. Mi smo prije toga tri mjeseca radili. Ono što se nije vidjelo: od čovjeka do čovjeka, od pogona do pogona. Pa sve objasniš, pa ti Pero kaže: Ma nabijem ja tebe, tko zna zašto ti to radiš. Možete tek zamisliti radničku strukturu gdje ima ljudi, gdje imamo 600-700 ljudi s osnovnom školom. Takva je firma. Pa imaš 200-250 ljudi visoko obrazovanih koji su šefovi pa ne znaju bi li s nama, ne bi s nama. Dakle, tri mjeseca smo mi radili da to nitko nije znao, odnosno, nije išlo lagano da ih dovedemo u stanje. Onda, nakon tri mjeseca se išlo po skupovima. Po malim, po tvornici. Mali skupovi, male sredine, pa sve veći, sve veći, i onda je sve kulminiralo skupom radnika gdje je došlo – od kuće su ljudi dolazili – 2 500 radnika na skup, al' to je bilo nakon tri-tri i pol mjeseca. Da smo prvi dan napisali papir: Dođite tu, mi ćemo to srušiti, tu privatizaciju, ma došlo bi ih 20. Dakle, treba strašno puno raditi i strašno puno upornosti i naletit ćete milijun puta na ljude, postoje jednostavno ljudi koji neće nikad shvatiti. Postoje ljudi koji ne mogu shvatiti. To te lako pogodi pa te malo baci unazad, ali jednostavno, to je sad stvar vaše odluke. Vi ste dosta daleko otišli, vi ćete sada najgore napraviti ako odustanete i ako se razvodnite. Nikad više nitko, ili će trebati sad godine da netko nešto slično ponovi. Prema tome, na vama je odgovornost, i to je strašno težak posao. Strašno težak posao, ali ja mislim da ima šanse.

Student: Izlaganje je bilo… Drago mi je da sam došao i čuo. Jest da sam bio dosta mlad onda, ali se sjećam tako otprilike medija kako su vas... i onih slika s nekim transparentima: Petrokemija mora biti naša – mi smo je gradili, mi smo je obranili, tako nešto. To mi je ostalo u sjećanju. Uglavnom, da, imam jedno pitanje: Evo, blizu vama, možemo reći, susjedi su Željezara u Sisku. Mislim, znate sve, ne moram vam ništa pričati što je bilo prije rata, prije privatizacije, što je sad. Pa u čemu vi vidite najveću razliku u strukturi i sindikata i radnika i možda nedostatka motivacije koji su oni imali da bi se doveli od 13-14 tisuća zaposlenika na 1 500 koji rade ispod minimalca, dok ste vi jedan vrlo svijetao primjer uspješne obrane, samoinicijativne obrane radničkih prava.

ŽK: Razlika je u nečem vrlo bitna, a to je da je početkom rata 90-ih godina iz Željezare otišao ogroman broj ljudi. Struktura je bila takva da se 20-30% radnika srpske nacionalnosti jednostavno priklonilo onoj drugoj strani, pa je tu naglo palo. Drugo, oni su imali direktna ratna razaranja, direktna. Petrokemija je raketirana dva ili tri puta tijekom rata, ali je fala dragom bogu bilo sitno. Dakle, Željezara je tu direktno stradala i onda je iza toga počeo isto tako problem. Ja ću biti vrlo iskren: mislim da je tamo sindikat ozbiljno zakazao. Nego, kad je voda došla do tu, onda su oni išli nešto na brzinu sklepat', a evo, ja ću se pohvaliti da je i onaj most itd. naša režija, mi smo im posudili uslugu, o'šli pa ih naučili kako da to naprave. Jednostavno, to je ono što je netko rekao, što ste vi rekli: ljudi neće. Mnoge firme su propale, ljudi nisu reagirali. I onda vi imate problem, strašno je teško u ovoj državi naći 20 ljudi da se dogovore, da naprave pravi posao. U svemu, hoćete u sportu, politici, pojma nemam šta. Mislim, strašno smo razjedinjeni, strašno smo, ono, svatko svoju brigu nekakvu brine. Tamo u Željezari su djelovala dva sindikata, pa to je katastrofa, oni su se svađali dva mjeseca. Dva predsjednika su se dva mjeseca svađala. Sami su si za jedan dio krivi, ali su ipak uspjeli zadržati barem nešto. I to kad su se ozbiljno dogovorili, sjećate se onog njihovog prosvjeda, onog sukoba na mostu s policijom itd., od tada su oni zaustavili pad, preživljavali su teška vremena, strašno teška. Jedanput Rusi, drugi put Rusi, ali su uspjeli preživjeti, eto, bar sad tih 1 500 ljudi, barem to. Objektivno, mislim da njih više od tri-četiri tisuće u najboljoj varijanti i ne bi moglo raditi, jer tamo se nije ulagalo, kralo se iz te Željezare. Pazite, Željezara je u ratu, 'oćemo o Đuri Brodarcu, nogometu i bla bla bla, jelde. Ali, ovoga, uspjeli su barem stati tu negdje. Ali ja opet kažem, dosta su si sami krivi, dosta. Vi danas imate problem, pa vidite koliko imamo sindikalnih središnjica. Pa kad ste vidjeli zadnji put da ti sindikalci imaju, kvragu, o jednoj stvari isto mišljenje? Evo, reći ću vam kad su ga imali, jednu subotu prije dva tjedna kad je Stožer – i to vam je sad ono: mi smo svi u tim nekim središnjicama, i ovaj sindikat i moj sindikat itd. – kad je Stožer pozvao sindikalne čelnike u Kutinu i rekao im: Slušajte, mi ćemo raditi to, to, to i to. Od vas očekujemo da radite to, to, to i to. Nema novinara, nema konferencije za tisak, nećete srat' po televiziji, nego morate to i to napraviti, a mi to možemo. Mi imamo tu snagu, drugi uglavnom nemaju. E sad, ako nekom sindikalcu... recimo, vi ste mene ovdje zvali, ja ne moram pitati svog sindikalnog predsjednika hoću ja doć' tu ili neću doć' tu. 90% mora pitati, čuj, da ja idem tamo kod tih studenata? Ja ne moram. Kićo i ja ćemo odlučiti jel' to želimo ili ne želimo, jel' mislimo da je to ispravno ili nije. I tu je problem. I vi tih šest složit' ne možete da si kruh, a gdje nešto, nešto… Neki dan prosvjed za Zakon o radu. Nemojte me zajebavat', 200 ljudi ide na Markov trg! Na Markov trg će se ići znate kad? Kad bude 100 000 ljudi, onda im džabe zabrana, onda nema zabrane. Ne možeš ić' s 200 ljudi na Markov trg, onda propuste četvero čelnika, onda oni odu kod Luke Bebića, pa malo popiju s njim kavu. To je tak'.

Prvo, nije trebalo biti naročito pametan i vidjeti da to sve ide kvragu. '98. godine privatizacija, firme su nestajale peko noći. Dakle, tu je bilo sve jasno. Drugo, kad smo vidjeli koji tipovi ulaze u priču, onda je tek bilo jasno.

Koliko ljudi čini uži krug? 18-20 povjerenika jednog sindikata, 10-ak povjerenika drugog sindikata i 15-ak predstavnika Udruge branitelja. Probajte to zbrojiti, meni matematika baš ne ide, oko 50-ak ljudi je najuži dio Stožera. Pazite, to je onaj koji operativno radi, ali naravno, Stožer ima prošireni dio, gdje nas se skupi sto. Stožer ide na skupove radnika po cjelinama, pa na centralni skup, evo, mi smo imali prije dva-tri tjedna u Kutini ponovo skup radnika s 2 000 radnika. Ali 50-ak ljudi čini taj operativni dio Stožera, dakle, taj koji kreira, predlaže, vodi priču i tako dalje. S tim što, znalo se desiti da u jednom danu idu po tri-četiri priopćenja, što medijima, što našim ljudima – tvornici. Dakle, ne znam, Stožer ide sutra kod Šukera i tražit će to, to, to i to. To procjenjujemo dal' trebaju znati mediji, ovisno o pregovorima, pregovaračkoj taktici, ali to se štampa u 2 000 primjeraka i ide među radnike. Radnici su stalno informirani. Oni stalno znaju što se dešava, a operativni dio čini, kažem, 50-ak ljudi. Ili se desi, ako 10 noći zaredom, kao što smo sad, sjedimo u firmi pa postoje neke tehničke stvari koje trebamo odraditi – ne znam, treba tražiti dozvolu za održavanje prosvjeda, pa suglasnost od ovih, od onih, onda postoji 10-ak ljudi, onaj najuži [krug, op.], taj radi te tehničke stvari, on ne donosi odluke. A temeljne odluke, potvrdu za sve odluke donosimo s 2 500 ljudi. Mi smo '98. imali čak proveden referendum, gdje se radnik potpisivao imenom, prezimenom i JMBG-om da podržava sve akcije Stožera, čak i one koje su protuzakonite. Čak i te. Neki pametniji su rekli da se oni slažu, al' da ne mogu podržat' i nezakonite, al' mi smo dobili 90 i nešto posto potpisa da su ljudi spremni podržati, sudjelovati i u nezakonitim akcijama Stožera.

Dakle, postoji to uže tijelo i postoji to… E sad, šta je, šta je naša prednost? Kad mi večeras na Stožeru, nas 30-ak, nešto dogovorimo, to su zapravo sve radnici Petrokemije. Oni su ujutro na svom radnom mjestu i onda svojim kolegama pričaju, dakle, nema sad tu da ljudi ne znaju. I tako, tih 30 ljudi kad se ujutro razmili po tvornici, jer je imamo pokrivenu po sektorima – ne znam: proizvodnja, skladište, iz svih tih sredina su ljudi delegirani, tako da je to dvostruko: em što im se obraćamo pisano, em što on dolazi u svoju sredinu i veli: Sinoć smo na Stožeru govorili to, to, to i to. Dakle, nama je lako, na hrpi smo, s tim što – nemojte zaboraviti – nama 50% ljudi radi u smjenama, dakle, mi 50% ljudi nemamo po danu. Oni rade noćne, subote, nedjelje i tako, ali opet, prednost male sredine je ogromna. Gledajte, lokalni mediji su na našoj strani 300%, mislim, mi možemo doć' na Kvirinus na radio kad hoćemo, kad poželimo. Oni prekidaju program da bi mi tamo bili. To je prednost, apsolutno je prednost, a s druge strane, mi znamo bit' malo i bezobrazni i neugodni pa ponekad i na frku i galamu neke stvari dobijemo. Ali 50-ak ljudi je ta jezgra koja raspravlja, donosi odluke i tako. E sad, tu mi malo kraće raspravljamo od vas, to ja priznajem. Ali jebiga, nisam ja džaba bio pomoćnik zapovjednika brigade pet godina… Kraće raspravljamo od vas, ali su i drugačije stvari, i ja ne mislim da je loše to što vi raspravljate, naprotiv, jednostavno je to druga priča. Kod nas je to čista akcija, čisto ono trenutno, imamo vrlo jasan cilj…

www.slobodnifilozofski.com
e-mail: direktna.demokracija@gmail.com